

ELS CRÍTICS

literatura
RAMON PLA I ARXÉ

Núria Bendicho Giró (Barcelona, 1995) publica la seva primera novel·la amb un notable èxit (tercera edició) de públic i de crítica. 'Terres mortes' parla d'una família en el si de la qual s'ha produït un assassinat, en un context social primitiu i sòrdid.

L'espectacle de la brutalitat



Terres mortes
NÚRIA BENDICHO

Anagrama
Barcelona, 2021
184 pàgines

En el centre de *Terres mortes* hi ha una família: el seu nucli dur —els pares i cinc fills—, les generacions anteriors, les branques laterals i els vincles amb l'entorn. I a mesura que avança la narració, s'incrementen les informacions sobre aquesta nissaga, amb l'aparició d'altres personatges que s'hi relacionen. Tot i que són individus singulars amb perfils i circumstàncies diferents, tots comparteixen una anàloga matriu social.

En el si d'aquesta família s'hi produeix un crim que no s'aclarirà del tot fins al final del relat. Això succeeix en un indret sense nom, en una època boirosament definida i amb la presència de tretze personatges que, fonamentalment, no estan jerarquitzats —protagonistes, antagonistes, figurants— en l'argument. De fet, constitueixen un magma social —miserable, primitiu, brut i sòrdid— al voltant del qual ronda la mort amb una daga tan accidental com implacable. Una mort que no em sembla que s'expliqui com una conseqüència de la misèria material sinó més aviat com un símptoma d'una societat patològicament tarada.

Com en els clàssics del naturalisme, l'herència genètica —“sang podrida”,

“sang Capdevila”, “sang de bèstia”— marca els caràcters i les conductes. Però el que llegim no vol ser —ni aparentar-ho— una novel·la realista, ni vol aproximar-se a una mena d'expedient sociològic, ni vol orientar-se a la denúncia d'una determinada situació social. Hi ha alguns fets —prostitució, violència, tiranies domèstiques, corrupció clerical— que podrien interpretar-se així, però no em sembla que aquests siguin la diana del relat sinó només el seu *attrezzo*. Em sembla més fonamental, doncs, el panorama global teixit amb molts personatges que cadascuna de les anècdotes concretes —o els sentiments o les idees— que el conformen.

Hi ha dos aspectes molt positius d'aquesta novel·la: el primer és la tècnica d'integrar les veus dels tretze personatges per formalitzar el retaule. Efectivament, la novel·la té tretze capítols en cadascun dels quals escoltem un —el seu— monòleg en passat i en primera persona, inclosa la veu de la víctima de l'assassinat. Són monòlegs bastits sobre l'associació d'idees —de records, més aviat— que avancen o reculen en el temps, que passen

sobradament d'una circumstància a una altra, que evoquen altres veus o en els quals s'introdueixen monòlegs d'altres personatges —el de Casassas, un venedor de taüts, per exemple— la qual cosa confereix, afortunadament, complexitat a la trama. Certament, la lectura no és còmoda, perquè el lector ha de transitar pel text com si s'hagués enfilat a la vagoneta d'una muntanya russa. Però això no desmereix el relat, sinó que l'aproxima als fluxos i refluxos de la ment humana: una tècnica que té valuosos precedents, és clar, en la història de la narrativa. El procediment té alguna cosa de torrentera, però en cap cas de vòmit.

D'altra banda, la narració manté la curiositat —pacient— del lector, perquè les informacions que acaban revelant la identitat de l'assassí i la causa de l'homicidi se'ns subministren lentament però amb rigor, malgrat que el desenllaç pugui considerar-se decebedor. I, finalment, els personatges, el primitivisme dels quals els fa sovint massa plans, no són en cap cas una caricatura.

Tanmateix, em sembla, hi ha un aspecte —qüestionable— que condiciona tot el relat. L'acumulació i el grau d'alguna de les salvatjades que hi apareixen converteixen els fets en un espectacle més pensat per impressionar i sorprendre que per expressar l'experiència i generar l'empatia del lector amb el dolor i l'horror del drama. Les brutalitats hi són: un fill que encula la seva mare, un home mort al qual li volen serrar les cames per encabir-lo en un taüt, o un pare que diu del seu fill que "com que va sortir d'aquella manera vam decidir no posar-li cap nom. Tenia només una mà i un monyó a l'altra banda, i semblava burro", o "cremar el cadàver de la mare davant de tot el poble després de catorze anys", etc. Certament, és difícil transitar per aquestes salvatjades sense interessar-se més per la gosadia de l'autora que per la patètica crueltat dels fets.

No suggereixo que hauria estat millor maquillar les atrocitats amb algunes dosis de pietat, o de denúncia, o de significant alteració d'un codi literari. Suggerixo, reitero, que en aquests casos, el relat deixa de ser expressió per convertir-se en espectacle.



Escrits contra el feixisme
de LEO LÖWENTHAL
Selecció, traducció i introducció de Gustau Muñoz

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat